

Metodicka achal'aripena kijo sčitaco formularis vaš le bešutnengero zgiñipen typos A levelis 3

Le akanutne ačhibnaskero than hin o čačikano bešiben kijo 1. januaris 2021, so šaj, aŕe tiš na musaj te jel jednako le permanentnone ačhibnaskere thaneha.

- Paš o **nevesulo čhavo** lel pes sar le akanutne bešibnaskero than tel o than, kaj akana bešel leskeri daj.
- Paš o **čhavo andro striedavo parvariben** (phenas, te leskero dad leskeri daj hine roz'lidžade) pes lel sar le akanutne bešibnaskero than o than, kaj o čhavo predživel o nekhbareder kotor leskere časostar. Te o čhavo predživel kijo leskero dad leskeri daj o stejnako časos, lel pes sar le akanutne bešibnaskero than, kaj o čhavo bešel, o than, kaj bešel o dad abo e daj, kaj o čhavo ačhelas andro rozhodujuco časos le zgiñipnastar (1. januaris 2021).
- Te Tumen san **školakos pre zakladno abo maškarutñi škola u na bešen andro than, kaj Tumen permanentnones bešen**, lel pes sar le Tumare akanutne ačhibnaskero than la famel'ijakero bešiben (na dikhel pes pre kada, kaj but Tumen visa'on andre la famel'ijakero bešiben).
- Te Tumen san **študentos pre uči škola, so bešel avrether tumare kheribnastar**, lel pes sar le Tumare akanutne ačhipnaskero than o internatos, študentsko kheriben, prenajato bitos abo aver than, kaj Tumen tel o semestros bešen.
- Te Tumen san **študentos pre uči škola andre cudzini**, lel pes sar le akanutne ačhibnaskero than o priperibnaskero štatos.
- Te Tumen san **dženo, so kerel but'i, so ačhel, kana kerel but'i, avrether le kheribnastar**, u vikendoste visa'on andro than, kaj bešel Tumari famel'ija, lel pes sar le Tumare akanutne bešibnaskero than o than, kaj bešel Tumari famel'ija.
- Te Tumen san **dženo, so kerel but'i andre cudzini** u visa'on andro than, kaj bešel Tumari famel'ija, minimalnones, lel pes sar le Tumare akanutne ačhibnaskero than o priperibnaskero štatos.
- Te Tumen san **priperibnaskero le ozbrojenone zorendar (šinguno abo slugadžis), so dživel andre kasarña abo slugadžiko taboris**, lel pes sar le Tumare akanutne ačhibnaskero than la famel'ijakero bešiben abo aver than, kaj Tumen predživen nekhbuter časos, kana Tumen tumenge oddichñinen tel o d'ives.
- Te Tumen **bešen andro institucijonalno zarjad'eñis** (phenas so kerel kotor le kherendar vaš o socialna službi, le kherendar pre japaš drom), lel pes sar le Tumare akanutne ačhibnaskero than o than, kaj hin o priperibnaskero zarjad'eñis.
- Te Tumen san **dženo bije kheriben**, lel pes sar le Tumare akanutne ačhibnaskero than le zgiñipnaskero than.

O supisno čislos the **o orientačno čislos** hine o čisli, so pes lenca označinen o khera. **O supisno čislos** hin le khereskero jed'inečno čislos andre sako gav/foros abo andre le gaveskero/foroskero kotor, značinel pes ka'la farbaha. **O orientačno čislos** hin o jed'inečno čislos andre jekh ul'ica vaš o kher andre gava/fori le ul'ičnone sistemoha. Nekhbuter hin označimen lo'la farbaha. Te o čislos hino sthodo duje kotorendar, o supisno čislo hin e čislica pisimen anglo orientačno čislos (phenas Bajkalská 256/8).

Le bitoskero čislos hin o čiselno udajos, so hin pisimen pre le vlastnictvoskero l'il vaš o bitova the famel'ijakera khera, polifunkčna, provozna the aver budovi.

Le bitoskero čislos tumen arakhena avri, te tumen džanen o atresis the o nav le maji'tel'iskere bitoskero pre sera zbgis.skgeodesy.sk. Kampel te thovel andre ma'la vaš o avrirodkeripen o

foros gav the potvrdzinel kavka, hoj tumen klikñinena pre kl'igin. Palis tumen šaj roden avri le vlastñictvoskero lil pro fundamentos:

- a) le popisnone čisloskero,
- b) la ul'icakere the orientačnone čisloskero,
- c) le čisloskero vaš le vlastñictvoskero lil,
- d) le parcelakere čisloskero.

Le vlastnictvoskero lil pes sikhavela pre l'avo sera la seratar zbgis.skgeodesy.sk sar pdf odkazos, so pre les tumen šaj klikñinen. Kana pes o le vlasñictvoskero lil phundravel, šaj tumen roden avri le bitoskero čislos pal o nav le bitoskere maji'eliskero.

Ačhiben andre cudzini the o berš, kana o dženo av'as andro them le beršestar 1980

phenel avri o udajos pal le bešindeskero ačhiben andre cudzini, so ačhel choča 12 čhon sajekh. Irinen **le štatoskero akanutno nav the o berš, kana Tumen av'an pale andro them**. Te Tumen le beršestar 1980 dživenas andre buter thema, irinen o posledno štatos, kaj Tumen dživenas andre cudzini the o berš, kana Tumen angomis av'an pale andre Slovensko republika. O ačhiben andre Čechiko republika angle 1. januaris 1993 pes na lel sar ačhiben andre cudzini.

O relaciji maškar la domacnoš'akere členi

phenen avri pal e famel'ijakeri abo aver sar famel'ijakeri relacija kijo dženo abo džene, so dživen Tumenca andre jekh bitos. Sikhaven, kaha Tumen dživenas kijo 1. januaris 2021 andro than, kaj Tumen akana, abo permanentnones bešen, ten kada bešiben hin jednako sar o akanutno bešiben (phenas rom, čaj, sasvi, phuro dad). Keren pes avri tiž o navlastna priperibnaskere la famel'ijatar, te Tumen lenca dživen andre jekh domacnoš'a (daj, dad, čhavo, čaj). Te Tumen dživenas le čhavenca the / abo le čhaskere/la čhakere čhavenca, pisinen lengero gin.

O **famel'ijakero statutos** phenel avri e juridicko relacija platno andre Slovensko republika, so džal pal e vera (manželstvov)(nasolachardo/nasolachard'i, solachardo/solachard'i, rozl'idžado/rozl'idžad'i, phivlo/phiv'i).

O udajos, keci džide čhave ul'ile,

hin o čislos, so phenel, keci čhave Tumenge ul'ile džide. Andro čislos le čhavendar, so ul'ile džide, pes andreginel sako čhavo, so Tumenge ul'ila anglo 1. januaris 2021. Tumen phenen pale pre kada phučiben, hjaba kaj Tumen san bičhavengeri džuvli abo bičhavengero murš (irinen „0“).

O **najučeder dochudlo sikhad'ipen** phenel avri le sikhad'ipnaskero najučeder levelis, so Tumen bachtales agorard'an anglo 1. januaris 2021 olestar, hoj dochud'an o priperibnaskero doklados pal o absolutorium. Tumen phenen pale pro phučiben, te Tumare berša hine choča 15 berš.

- **zakladno - 1. levelis la zakladnona školatar**, 4. berš la zakladnona abo specijalnona školatar. Kadej patrinen the e l'udovo škola (narodno, obecno škola,), 1. levelis la zvlaštnona školatar, o cikneder the maškarutno levelis la specijalnona zakladnona školatar – maškarutno mentalno čalad'ipen, o cikneder the maškarutno levelis la pomocnona školatar, specijalno zakladno škola – baro mentalno čalad'ipen;
- **zakladno - 2. levelis la zakladnona školatar**, 9. berš la zakladnona abo specijalnona školatar, 4. berš le 8-beršengere gimnazijostar abo le 8-beršengere oborostar pre konzervatoriumos, 2. berš le 6-beršengere gimnazijostar. Kadej patrinen the e meš'ansko škola (meš'ijanka abo občansko škola), učeder abo bu'akero levelis la pomocnona školatar, agorardo 2. levelis la zvlaštnona školatar, kurzi kaj te dopherd'arel o

zakladno sikhad'ipen, agorardo 1. berš le 5-beršengere sikhad'ipnaskere programostar pre maškarutni škola - o školaki priile andal o 8. berš la zakladnona školatar;

- **maškarutno odborno (učňovsko) sikhad'ipen bje maturita – bje avrisikhado l'il (zaškolaripen, zasikhaviben)**, 1-beršeskero abo 1,5 - 2-beršengero sikhad'ipen pre učňovsko škola la zaverečnona skuškaha. kadej patrinen o maškarutna odborna učilišti, 2-beršengero sikhad'ipnaskero programos pre maškarutne odborna školi, odborno učilišt'os vaš o školaki le mentalnone čalad'ipnaha, darekanutni odborno škola, podnikovo technicko škola, beršeskero sikhad'ipen pro konzervatorijumos, jekheberšeskero sikhad'ipen pre čhajorikañi škola, cikneder odborno škola (phenas vaš o mal'iko chulajipen);
- **maškarutno odborno (učňovsko) sikhad'ipen bje maturita – le avrisikhade l'ileha**, sikhad'ipen pre maškarutno odborno učilišt'os abo maškarutni odborno škola bje maturitno skuška, phenas, le avrisikhade l'ileha pre 2-beršengere prjemislova školi, ekonomicka/obchodna, zdravotnicka školi, školi vaš o mal'iko the vešengero chulajipen. Kadej patrinel tiš o sikhad'ipen pro odborno učilišt'os vaš o školaki le mentalnone čalad'ipnaha (phenas 3-beršeskero sikhad'ipen pre prakticko abo jekhetañard'i škola);
- **maškarutno odborno (učňovsko) sikhad'ipen bje maturita – le visvečeñiha pal e zaverečno skuška**, te Tumen san absolventos la odbornona školatar (phenas la cikneder odbornona zdravotnickona, podnikovona technickona školatar, 2-beršengere konzervatorijumostar, 3-beršengera čhajorengera odbornona školatar, 2-beršengera obchodnona akademijatar);
- **Uplno maškarutno sikhad'ipen (la maturitaha) – odborno (učňovsko) le avrisikhade l'ileha**, te Tumen san absolventos le maškarutne odbornone učilišt'ostar abo la učňovskona školatar le avrisikhade l'ileha abo la maturitnona skuškaha (phenas 5-beršengere abo 4-beršengere avrisikhavibnaskere obora la maturitaha). Irinen tiš, kana Tumen san absolventos la maškarutna školatar vaš o bu'akere džene abo la hotel'ovona školatar, kaj o školakos chudel uplno maškarutno odborno sikhad'ipen u kaj hine buter ori vaš o prakticko avrisikhaviben;
- **Uplno maškarutno sikhad'ipen (la maturitaha) – odborno**, te Tumen san absolventos la maškarutna odbornona školatar la maturitnona skuškaha (phenas 4-beršengeri, prjemiselno, mal'iko, ekonomicko, zdravotnicko, pedagogicko, umelecko-prjemiselno škola, konzervatorijumos). Kadej patrinen the e učeder prjemislovo škola, učeder chulajipnaskeri škola, obchodno akademija, technicko škola, podñikovo škola, škola vaš o umelecko prjemislos;
- **Uplno maškarutno sikhad'ipen (la maturitaha) – obecnno**, te Tumen san absolventos le gimnazijostar abo la maškarutna všeobecnona školatar, ko agorard'a o sikhad'ipen la maturitnona skuškaha. Irinel tiš o bešindo le maškarškolakere sikhad'ipnaha so agorard'a la maturitaha - absolventos le dešujekheskere the dešudujeskere maškarutne školendar, realkendar, liceumendar, učeder čhajorengere školendar the le maškarutne školendar vaš o bu'akere džene;
- **Učeder odborno sikhad'ipen – nadstavbovo la maturitaha**, te Tumen san absolventos andro sikhavibnaskero programos pre maškarutni odborno škola agorardo la maturitaha vaš o absolventi učebnone oborendar andro nastavbovo sikhad'ipen, abo te Tumen kerd'an odborno maturita andro nastavbovo sikhad'ipen so terđol choča 2 berš. Kadej patrinen o obora, sar phenas strojirenstvos, elektrotehnika, chabnengeri produkcija, transportno provozos, remesli the službi.
- **učeder odborno sikhad'ipen – palmaturitno (kvalifikačno)**, te Tumen absolvind'an 1 dži 3-trineberšengero kvalifikačno sikhad'ipen, inovačno sikhad'ipen, učeder odborna škola abo dopherdarutno pedagogicko sikhad'ipen vaš o absolventi le uplnone maškarutne odbornone sikhad'ipnaha.
- **Učeder odborno sikhad'ipen absolventskona skuškaha, absolventskone diplomoha**, te Tumen absolvind'an o palmaturitno specijalizačno sikhad'ipen agorardo le absolutoriumoha (na la maturitaha). Kadej patrinen o podnikovo institutos, 8-beršengero khelibnaskero konzervatorijumos, 5., 6. pripadnones učeder ročnikos pre konzervatorijumos abo andro 6-beršengero sikhavibnaskero programos pre maškarutni

odborna škola, zdravotnička, humanitna abo umelečka obora (phenas diplomovano specialistas vaš o umeñis).

- **učeškolakero sikhad'ipen 1. levelis – bakalarsko**, te Tumen san absolventos le perše levelistar le učeškolakere sikhad'ipnastar le tituliha Bc.;
- **učeškolakero sikhad'ipen 2. levelis - magistersko, inženijersko, doktorsko**, te Tumen san absolventos dujte levelistar la uča školatar, andre kada tiš o sikhad'ipen agorardo la štatnona zaverečnona abo rigoroznona skuškaha. Kadej patrinen o džene, so hordinen o tituli Mgr., Ing., Ing. arch., JUDr., MUDr., MVDr., RNDr., RSDr., PhDr., PhMr., ThDr., akad. mal., akad. soch., PaedDr., PharmDr., ThLic. the avka dureder .;
- **učeškolakero sikhad'ipen 3. levelis - doktorsko (vedecko kvalifikacija)**, te Tumen san absolventos le trite levelistar le učeškolakere sikhad'ipnastar (le doktorskone programostar). Kadej patrinen o džene, so hordinen o tituli PhD., ArtD., doc., prof., CSc., DrSc. the avka dureder.;
- **bije školakero sikhad'ipen**, te Tumen san bije agorardo 1. levelis pre zakladno škola abo te Tumen na absolvind'an ñisavi škola, te Tumen agorard'an dakeri škola, specialna dakeri škola, pripravno ročnikos abo 0-to ročnikos pre zakladno škola.

O but'ipen hin e konkretno sorta la bu'atar, so tumen kerenas kijo 1. januaris 2021. Irinen so najpresnones o but'ipen (phenas Predavačis andro obchodno prevadzka, montažno bu'akero (operatoris) andre strojirensko produkcija, le metalengero obrabečis, časnikos/servirka, odbornu bu'akero la verejnona spravatar vaš le majetkoskeri sprava, forutno/gaveskero šinguno, naboraris/recruiter, skladnikos the avka dureder). Te Tumende hin buter sar jekh but'ipen, irinen o but'ipen, andre savo Tumen tel o bu'akero kurko kerena buti buter ori, pripadnones o but'ipen, so hin Tumende olestar ucheder poťiñiben.

O than, kaj Tumen keren buti hin o atresis le thanengero, kaj Tumen keren buti, so les hin relacija kijo buti, so Tumen keren kijo 1. januaris 2021. Te Tumen but čerinkeren o than, kaj Tumen keren buti (phenas, te Tumen san bu'akero dženo pre stavba) abo te Tumen keren buti andro transportos, irinen **o than, kaj Tumen keren buti bije atresis**. Te pes o than, kaj Tumen keren buti, arakhel andre Slovensko republika, irinen o krajos, okresis, foros gav (le forutne kotoreskero nav Bratislavate abo Kašate), foroskero gaveskero kotor, ulica, supisno čislos the orientačno čislos. Te o than, kaj Tumen keren buti, hin andre cudzi, le štatoskero nav.

Transportos andre buti abo andre škola phenel avri, sar pravidelnones Tumen phiren andre buti abo andre škola andal o than, kaj Tumen akana ačhen. Te Tumen tel o bu'akero kurko phirkeren andal le akanutne ačhibnaskero than andro but'ipen abo andre škola sako d'ives, irinen **sako d'ives**. Te Tumen tel o bu'akero kurko phirkeren andal le akanutne ačhibnaskero than andro but'ipen abo andre škola avresar sar sako d'ives, irinen **avresar sar sako d'ives**. Te Tumen keren buti andal o kher abo san študentos le individualnone študijnone planoha, džeñi pre dakeri dovolenka abo dženo/džeñi pre dadeskeri/dakeri dovolenka, pisinen **na phirkerav**.

O sposobos, sar Tumen tumen transportinen andre buti abo andre škola phenel avri o udajos pal kada, savo hin tumaro nekhbuter chasñardo sposobos le transportoskero andre buti abo andre škola. Te Tumen chasñaren buter sposobi, sar Tumen dromaren andro but'ipen abo andre škola, irinen *jekh sposobos, sar Tumen tumen transportinen*, so Tumen chasñaren tel o najd'ind'ardeder kotor le dromestar. Hjaba kaj le zgiñipnaskero rozgindo časos hin le bu'akere klidoskero d'ives, irinen o transportos, so bi Tumen chasñarenas andro bu'akero d'ives/školno d'ives.

Narodnost'a phenel avri Tumaro ***priperiben kijo narodos abo etnicko skupina***. Kana pes kidel e narodnost'a, na rozginel aňi štatno themutňiben, dakeri čhib aňi e čhib, so Tumen najbuter chasňaren abo najfeder vakeren, aľe Tumaro vlastno rozgiňipen pal o priperiben kijo narodos abo etnicko skupina. Te Tumen tumen hlašinen kije jekh narodnost'a, sikhaven andro nasledno telephučiben „na hlašnav man kije aver narodnost'a“, te Tumen tumen hlašinen tiž kije aver narodnost'a, pisinen kada pal tumaro vlastno rozgiňipen andro nasledno telephučiben.

Le čhavengeri narodnost'a dži 15 berš pes sikhavela pal la dakeri le dadeskeri narodnost'a. Te la da the le dades hin aver narodnost'a, e daj the o dad pisinena le čhavoreskeri narodnost'a avka, sar pes jekhetane dovakerde. Jon tiž šaj anen e relacija kije aver narodnost'a andro nasledno telephučiben.

Te Tumen tumen hlašinen tiž kije aver narodnost'a, pisinen kada pal tumaro vlastno rozgiňipen. Te pes kidel avri e narodnost'a, na rozginel pal kada o štatno themutňiben.

E **dakeri čhib** hin e čhib, so laha Tumenca nekhbuter vakerenas khere, kana Tumen sanas čhavo/čhaj. Te Tumenca vakerenas khere, kana Tumen sanas cikno čhavo, butere čhibenca, irinen Tumen jekh čhib, so laha Tumenca vakerenas nekhbuter Tumari daj (pripadnones dad, aver pašuno abo aver dženo bije famelňjakeri relacija). Pal kada Tumen šaj rozginen korkoro. Te Tumen kidenavri e možnost'a **aver**, pisinen e dakeri čhib laveha.

O **nabožensko avripheniben** (vyznanie) znameňinel Tumari relacija kije cirkva, nabožensko societa, naboženstvos, abo členstvos andre cirkva abo nabožensko societa abo participacija pro nabožensko dživipen. Označinen jekh možnost'a pal kada, sar Tumen tumen korkoro rozgind'an. Te Tumen označinenavri **aver**, pisinen o nabožensko avripheniben laveha. O nabožensko avripheniben (vyznanie) le čhavengero dži 15 berš pes pisinel pal la dakero the le dadeskero rozgiňipen, avka sar pes e daj the o dad dovakerena.

Bijo nabožensko avripheniben (vyznanie) pes paš o bešindo achal'ol, hoj hino bije relacija/priperiben kije varesavi cirkva, nabožensko societa abo naboženstvos.